

АНОТАЦІЯ

Литовченко Л. В. Стратегії підвищення економічної ефективності діяльності підприємств з виробництва та переробки продукції олійних культур. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 Економіка. Полтавський державний аграрний університет. Полтава, 2023.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретично-методичних та прикладних засад управління економічною ефективністю діяльності підприємств з виробництва та переробки продукції олійних культур.

В дослідженні визначено особливості генезису понятійно-категоріального апарату управління ефективністю діяльності підприємств агропромислового виробництва. Ідентифіковано організаційно-економічні умови функціонування підприємств з виробництва та переробки продукції олійних культур. Окреслено функціональні та інтеграційні напрями підвищення економічної ефективності діяльності підприємств з виробництва та переробки продукції олійних культур. Визначено тенденції зміни обсягів та рівня економічної ефективності виробництва та переробки продукції олійних культур. Виконано ідентифікацію сучасного стану та пріоритетів поведінки підприємств з виробництва та переробки продукції олійних культур на ринку. Ідентифіковано динаміку структури доданої вартості при виробництві та переробці продукції олійних культур в підприємствах. Обґрунтовано системи та інструментарій управління економічною поведінкою підприємств-виробників продукції олійних культур на цільових ринках збуту. Визначено особливості побудови та функціонування механізмів вертикальної та горизонтальної агропромислової інтеграції підприємств з виробництва та переробки продукції олійних культур в процесах. Ідентифіковано стратегії підвищення економічної ефективності діяльності підприємств-виробників продукції олійних культур на цільових ринках збуту.

В дисертації обґрунтовано концептуальні засади реалізації інструментального підходу при побудові систем управління економічною ефективністю діяльності підприємств-виробників продукції олійних культур, які ґрунтуються на реалізації заходів корекції економічної та ділової поведінки підприємств на цільових ринках збуту з урахуванням прояву впливу різнорідних за сутнісними ознаками факторів формування доходів товаровиробників, а також зрушень в структурі витрат та залученні джерел формування доданої вартості. Удосконалено типологію організаційно-економічних умов функціонування підприємств з виробництва та переробки продукції олійних культур, в основі якої лежить виокремлення зовнішніх, загальногалузевих та внутрішніх особливостей здійснення діяльності вказаними підприємствами, а також поділ факторів впливу на рівень економічної ефективності діяльності підприємств та формування умов їх функціонування на фоніві, пасивні та активні з огляду на інтенсивність їх проявів. Розвинуто ідентифікацію особливостей генезису понятійно-категоріального апарату управління ефективністю підприємств агропромислового виробництва шляхом уточнення атрибутів ефективності, як об'єкта управління, яке полягає у інтерпретації її показників через призму результат-орієнтованих та процес-орієнтованих ознак.

В першому розділі дисертації визначено генезис понятійно-категоріального апарату формування та управління ефективністю діяльності підприємств, окреслено особливості ефективності як об'єкта управління, ідентифіковано організаційно-економічні умови функціонування підприємств з виробництва та переробки продукції олійних культур, а також виконане розмежування функціональних та інтеграційних напрямів підвищення економічної ефективності діяльності підприємств.

Другий розділ присвячено визначенню тенденцій зміни обсягів та рівня економічної ефективності виробництва та переробки продукції олійних культур, ідентифікації сучасного стану та пріоритетів поведінки підприємств з виробництва та переробки продукції олійних культур на ринку, а також

інтерпретації динаміки структури доданої вартості при виробництві та переробці продукції олійних культур в підприємствах.

В третьому розділі обґрунтовано системи та інструментарій управління економічною поведінкою підприємств-виробників продукції олійних культур на цільових ринках збуту, визначено архітектуру та архітектоніку механізмів вертикальної та горизонтальної агропромислової інтеграції підприємств з виробництва та переробки продукції олійних культур, а також ідентифіковано стратегії підвищення економічної ефективності діяльності підприємств-виробників продукції олійних культур на цільових ринках збуту.

Ключові слова: ефективність, об'єкт управління, структура витрат, механізм, інструментарій, стратегія.

СПИСОК ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

публікації, в яких відображено основний зміст роботи

1. Литовченко Л. В. Сучасний стан та пріоритети розвитку підприємств з виробництва та переробки продукції олійних культур. *Colloquium-journal-2023-162-1*. р. 65-68. <https://colloquium-journal.org/wp-content/uploads/2023/02/Colloquium-journal-2023-162-1.pdf>

2. Литовченко Л. (2022). Тенденції та перспективи розвитку підприємств з виробництва та переробки продукції олійних культур в ризикових умовах. *Innovation and Sustainability*, (4), 202–206. <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.202.206>

3. Литовченко Л., Хлопоніна-Гнатенко О., Михайленко В. (2023). Фактори впливу на формування економічної поведінки підприємств з виробництва та переробки продукції олійних культур. *Modeling the development of the economic systems*, (2), 13–18. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-2> (авторський внесок полягає в

систематизації факторів впливу на економічну поведінку та розробці відповідних процедур реагування на зміни)

4. Литовченко Л. В., Брюхович Д. С. Особливості управління економічною поведінкою підприємств-виробників олійних культур. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022. Том 7. № 4. С. 140-144. : <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-4-20> (авторський внесок полягає у визначенні ключових ознак змін в економічній поведінці підприємств-товаровиробників)

5. Литовченко Л. В. Агропромислова інтеграція як чинник розвитку підприємств з виробництва та переробки продукції олійних культур. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2022. №2 (304). Том. С. 346-350. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(2\)-54](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-54)

публікації, які додатково відображають зміст роботи

6. Литовченко Л. В. Організаційно-економічні умови функціонування підприємств олійної промисловості. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Том 8. № 3. С. 183 – 187. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-3-27>

публікації, які засвідчують апробацію результатів дослідження

7. Литовченко Л.В. Перспективи розвитку ринкової взаємодії виробників та переробників продукції олійних культур. Управління розвитком соціально-економічних систем: Матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Харків: ХНТУСГ, 2019. С. 145-147.

8. Литовченко Л. В. Механізми управління ефективністю основної діяльності підприємств-виробників продукції олійних культур. Управління розвитком соціально-економічних систем: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Харків: ХНТУСГ, 2020. С. 325-327.

9. Литовченко Л. В. Стратегічні орієнтири у підвищенні ефективності діяльності підприємств з виробництва та переробки продукції олійних

культур. Проблеми та перспективи розвитку економіки: світові та національні аспекти: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. ОДАУ. Одеса: РВВ ОДАУ, 2022. С. 203-205.

ABSTRACT

Lytovchenko L. V. Strategies of the economic efficiency growing of the production and processing of oilseed crops. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 05 "Social and Behavior Sciences" with a specialty 051 Economics. Poltava State Agrarian University. Poltava, 2023.

The dissertation is devoted to the substantiation of the theoretical-methodical and applied principles of managing the economic efficiency of the enterprises for the production and processing of oilseed products.

The study determined the peculiarities of the genesis of the conceptual and categorical apparatus for managing the efficiency of agro-industrial production enterprises. The organizational and economic conditions of the functioning of the enterprises for the production and processing of oilseed products have been identified. The functional and integration directions of increasing the economic efficiency of the enterprises for the production and processing of oilseed products are outlined. The trends of changes in volumes and the level of economic efficiency of production and processing of oilseed crops have been determined. The identification of the current state and priorities of the behavior of enterprises for the production and processing of oilseed products on the market has been carried out. The dynamics of the structure of added value during the production and processing of oilseed products in enterprises have been identified. The systems and tools for managing the economic behavior of companies producing oilseed products in the target sales markets are substantiated. The peculiarities of the construction and functioning of the mechanisms of vertical and horizontal agro-industrial integration

of enterprises for the production and processing of oilseed products in processes have been determined. Strategies for increasing the economic efficiency of oilseed producers in the target sales markets have been identified.

The dissertation substantiates the conceptual principles of the implementation of the instrumental approach in the construction of management systems for the economic efficiency of the activities of enterprises producing oilseed products, which are based on the implementation of measures to correct the economic and business behavior of enterprises in the target sales markets, taking into account the manifestation of the influence of factors of the formation of incomes of commodity producers, which are heterogeneous in terms of essential features, as well as shifts in the cost structure and the involvement of sources of added value formation. The typology of the organizational and economic conditions of the functioning of enterprises for the production and processing of oilseed products has been improved, which is based on the identification of external, general branch and internal features of the activities of the specified enterprises, as well as the division of factors influencing the level of economic efficiency of enterprises and the formation of the conditions of their functioning into background, passive and active in view of the intensity of their manifestations. The identification of features of the genesis of the conceptual-categorical efficiency management apparatus of agro-industrial production enterprises by clarifying the attributes of efficiency as an object of management, which consists in the interpretation of its indicators through the prism of result-oriented and process-oriented features, has been developed.

In the first chapter of the dissertation, the genesis of the conceptual and categorical apparatus for the formation and management of the efficiency of enterprises is defined, the peculiarities of efficiency as an object of management are outlined, the organizational and economic conditions of the functioning of enterprises for the production and processing of oilseed crops are identified, as well as the delineation of functional and integration directions of improvement is carried out economic efficiency of enterprises.

The second chapter is devoted to the determination of trends in changes in volumes and the level of economic efficiency of the production and processing of oilseed products, the identification of the current state and priorities of the behavior of enterprises producing and processing oilseed products on the market, as well as the interpretation of the dynamics of the structure of added value in the production and processing of oilseed products in enterprises.

In the third chapter, the systems and tools for managing the economic behavior of companies producing oilseeds on the target sales markets are substantiated, the architecture and architecture of the mechanisms of vertical and horizontal agro-industrial integration of companies producing and processing oilseeds are determined, and strategies for increasing the economic efficiency of the enterprises' activities are identified. producers of oilseed products in target sales markets.

Keywords: efficiency, management object, cost structure, mechanism, toolkit, strategy.